

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет іноземної філології
Кафедра теорії літератури і славістики

*До 75-річчя Рівненського державного
гуманітарного університету*

Актуальні проблеми літературознавчої термінології

Науковий збірник

Рівне – 2015

УДК 82.09
ББК 83.0
А 437

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 12 від 31 серпня 2015 р.)

Рецензенти:

Ігор Валентинович Лімборський, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики Черкаського державного технологічного університету,

Олександр Семенович Чирков, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри германської філології та зарубіжної літератури Житомирського державного університету імені Івана Франка

Редакційна колегія:

Є. М. Васильєв, кандидат філологічних наук, доцент (*відповідальний редактор*);

О. А. Галич, доктор філологічних наук, професор;

Р. А. Козлов, доктор філологічних наук, доцент;

З. Б. Лановик, доктор філологічних наук, професор;

М. Б. Лановик, доктор філологічних наук, професор;

В. І. Мацапура, доктор філологічних наук, професор;

В. М. Назарець, доктор філологічних наук, професор;

Н. В. Науменко, доктор філологічних наук, професор;

С. М. Нестерук, кандидат філологічних наук, доцент;

Л. К. Оляндер, доктор філологічних наук, професор

А 437 **Актуальні проблеми літературознавчої термінології: Науковий збірник /**
Відп. ред. Є. М. Васильєв. – Рівне: О. Зень, 2015. – 202 с.

ISBN 978-617-601-129-3

Наукова збірка «Актуальні проблеми літературознавчої термінології» складена на основі доповідей учасників однойменної Всеукраїнської науково-практичної конференції, яка була проведена у Рівненському державному гуманітарному університеті в жовтні 2015 року. До пропонованого видання увійшли статті українських вчених, що їх присвячено різним аспектам вивчення термінології сучасного літературознавства (теоретичні аспекти літературознавчої термінології, термінологічні питання генології, термінологічні проблеми історико-літературного процесу, проблеми драматургічної термінології, літературознавча термінологія у колі інтермедіальності, термінологічні питання лінгвостилістики та лінгвопоетики).

УДК 82.09
ББК 83.0

ISBN 978-617-601-129-3

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015 р.

5. Норман Б. Ю. Теория языка : вводный курс : учебное пособие [для студентов-филологов по специальности 032900 "Русский язык и литература"] / Б. Ю. Норман. — 2-е изд. — М. : Флинта : Наука, 2008. — 296 с.

Вовчук Н.И.,

Ровенский государственный гуманитарный университет

НЕОЛОГИЗМ И ОККАЗИОНАЛИЗМ: ВОПРОСЫ ТЕРМИНОЛОГИИ

Как в языке, так и в речи постоянно образуются новые слова, для обозначения которых используются термины “неологизм” и “окказионализм”.

Термин “неологизм” сужает и конкретизирует понятие “новое слово”: при выделении новых слов принимается во внимание только время их появления в языке, отнесение же слов к неологизмам подчеркивает их особые стилистические свойства, связанные с восприятием этих слов как необычных наименований.

Основными критериями отнесения слов к неологизму в русском языке являются следующие:

- временной критерий, указывающий на существование неологизма в определенный период времени;

- признак новизны (при этом новизна может быть разной степени);

- локальный признак (языковое пространство) [2, с. 84].

На основании этого новыми в литературном языке определенного периода времени являются слова, впервые зафиксированные в языке.

Для разграничения терминов “неологизм” и “окказионализм” необходимо учитывать несколько критериев:

1) Принадлежность слова к языку или речи.

Неологизм – это факт системы языка [3, с. 64], окказиональные слова – это факты речи, не вошедшие в язык [3, с. 154].

2) Словообразовательная производность.

Производность не является обязательным свойством неологизмов: они могут создаваться с помощью словообразовательных средств русского языка, но могут быть и непроизводными словами, например, заимствованными из других языков. Что касается окказионализмов, то существует два подхода к их изучению: лексический и словообразовательный. Сторонники лексического подхода считают окказиональным любое слово, не входящее в словарь языка, как производное, так и непроизводное. Согласно словообразовательному подходу, окказиональные слова всегда производны, они являются контекстуальными дериватами, “образуемыми говорящим в речи по мере надобности, в отличие от системных дериватов, построенных “в строгом соответствии со словообразовательными законами языка” и “фиксируемыми в толковых и иных словарях” [4, с. 357].

3) Зависимость от контекста.

Неологизмы не привязаны к какому-либо контексту, могут употребляться изолированно. Окказиональные слова прикреплены к определенному контексту и зачастую попросту непонятны вне породившего их контекста [4, с. 39]. Например: *мальчик – дгальчик, Черноходия, какбыйцы, Евросима (Е. Евтушенко) и др.*

Характеризуя функциональные различия окказионализмов, И.О. Александрова определяет неологизмы как “новые слова”, возникающие и формирующиеся как номинативные (идентифицирующие) лексические единицы, предназначенные для выполнения интеллектуально-коммуникативной функции. Тогда как окказионализмы – это новые слова, возникающие и формирующиеся как характеризующие (предикативные) единицы [1, с. 81].

Окказионализмы - яркое стилистическое средство, обладающие эмоционально-экспрессивной окраской, именно поэтому они широко используются в поэзии и прозе.

Окказионализмам посвящено много работ: это исследования А.Г. Лыкова, В.В. Лопатина, Р.Ю. Намитоковой, Э. Ханпиры, Н.И. Фельдмана и многих других. Термин “окказионализм” впервые употреблен в статье Н.И. Фельдман “Окказиональные слова и лексикография”.

Термин “окказионализм” (от лат. *occasio* – “случай”) – индивидуально-авторский неологизм, созданный поэтом или писателем согласно существующим в языке непродуктивным словообразовательным моделям и использующийся исключительно в условиях данного контекста, © **Вовчук Н.И., 2015 г.**

как лексическое средство художественной выразительности или языковой игры. В научной литературе есть следующие определения термина окказионализм: “писательские новообразования”, “художественные неологизмы”, “творческие неологизмы”, “стилистические неологизмы”, “индивидуальные неологизмы”, “слова-самоделки”, “слова-метеоры”, “слова-однодневки”, “эгологизмы”, “индивидуально-авторские новообразования”, “произведения индивидуального речетворчества”, “эфемерные инновации” [1, с. 66].

В.В. Лопатин приводит ряд удачных, по его мнению, названий окказиональных слов: “индивидуальные слова”, “авторские” или “индивидуально-авторские неологизмы”, “стилистические” или “индивидуально-стилистические неологизмы”, “неологизмы контекста”, “одноразовые неологизмы”, “литературные неологизмы”, “слова-самоделки”, “слова-экспромты”, “слова-метеоры”, “неологизмы поэта” или “поэтические неологизмы” [3, с. 64].

В.В. Лопатин выделяет две группы окказиональных слов: потенциальные слова языка и индивидуально-авторские образования. Первые создаются на основе высокопродуктивных словообразовательных типов языка; вторые – непродуктивных [3, с. 70].

Р.Ю. Намитокова называет нестандартные образования окказионализмами, а стандартные – потенциальными словами. “Под стандартными словами следует понимать образования, созданные по языковым моделям и соответствующие словообразовательным типам языка. Под нестандартными образованиями – образования, созданные с каким-либо отклонением от известного словообразовательного типа” [5, с. 13]. Исследователь тонко подмечает, что в плане словообразования нестандартные речевые образования дважды окказиональны: у них помимо лексической окказиональности есть еще словообразовательная [5, с. 16-17].

Некоторые языковеды (Э.И. Ханпира, Е.А. Земская и др.) понимают под окказионализмами только “индивидуально-авторские слова”.

Как считают М.А. Бакина, В.В. Лопатин, В.Н. Хохлачева, индивидуально-авторские неологизмы отражают в наименованиях индивидуальную манеру, индивидуальный подчёрк писателя.

В одну группу объединяют “собственно окказиональные” и “потенциальные” слова Н. Асеева и И.Л. Загрузная на том основании, “что обе группы слов употребляются в художественных текстах со стилистической целью и служат для создания художественного образа” [5, с. 21-22]. В.В. Лопатин тоже объединяет под общим названием “окказионализмы” обе группы слов – и потенциальные, и индивидуально-авторские слова.

Современные украинские исследователи (Вокальчук Г. М., Максимчук В.В., Адах Н.А., Гаврилюк Н.В. и др.) в своих работах, анализируя поэтические неологизмы, используют такие термины: авторское лексическое новообразование (АЛН), инновация, неолексема.

Литература

1. Александрова О.И. Неологизмы и окказионализмы// Вопросы русского современного словообразования, лексики и стилистики/ О.И. Александрова. – Куйбышев: Научные труды. – Куйбышев: гос. пед. ин-та., 1974. – 145 с..
2. Брагина А.А. Неологизмы в русском языке/ А.А. Брагина. – М.: Просвещение, 1973. – 306 с
3. Лопатин В.В. Рождение слова: Неологизмы и окказиональные образования/ В.В. Лопатин. – Ленинград: Физматлит, 1978. – 237 с.
4. Лыков А.Г. Современная русская лексикология (русское окказиональное слово) / А.Г. Лыков. – М.: Высшая школа, 1976 - 428 с.
5. Намитокова Р.Ю. Авторские неологизмы: словообразовательный аспект/ Р.Ю. Намитокова. – Ростов н/Д.: Издательство Ростовского университета, 1986. – 156 с.

Шевчук Т.Б.,

Рівненський державний гуманітарний університет

ЧАСТИНОМОВНА ТРАНСПОЗИЦІЯ ЯК ГРАМАТИЧНА КАТЕГОРІЯ

Поділ слів на частини мови є однією з найважливіших і найскладніших теоретичних проблем граматики. Ця проблема має багатовікову історію і досі остаточно не розв’язана [1,10]. Не з’ясованим залишається питання про те, які критерії треба брати до уваги, розподіляючи слова за частинами мови.

© Шевчук Т.Б., 2015 р.

Зміст

Вступне слово (Васильєв Є.М.)	6
--	---

Теоретичні аспекти літературознавчої термінології

Лановик З.Б., Лановик М.Б. (Тернопіль) Оновлення терміносистем українського літературознавства як теоретична проблема	7
Бовсунівська Т.В. (Київ) Адаптація когнітології в літературознавчій практиці та викликане цим термінологічне оновлення	11
Астрахан Н.І. (Житомир) Подієвість літературного твору: діалектика поняття та терміну	15
Науменко Н.В. (Київ) Новий погляд на стародавню номенклатуру художніх тропів	19
Мацапура В.И. (Полтава) Понятие "психологизм" и проблемы его изучения (на примере творчества Гоголя)	22
Галич О.А. (Луганськ) Документальна література в умовах глобалізації: квазі-мемуари, квазі-біографія, скандальна біографія	28
Аманова Г.А. (Ташкент), Кормилов С.И. (Москва) Проблемы формирования терминологии в восточных поэтиках и корейская литература первой половины XX века	32
Філатова О.С. (Миколаїв) Категорія авторської свідомості як термінологічна проблема	41
Полежаєва Т.В. (Луцьк) До історії вивчення конфлікту в теорії літератури ХХ століття	44
Давиденко І.О. (Бердянськ) Міфологізація як інтерпретаційний корелят у художньо-біографічному дискурсі	48
Матчук А.Л. (Рівне) Псевдопідтекст	51
Дмитрієва І.В. (Житомир) Теорія художніх методів в контексті вітчизняного та зарубіжного літературних дискурсів	54
Улюра Г.А. (Київ) «Жіноча проза»: легітимація терміну у дискусіях про його легітимність	57
Оздемір О.В. (Рівне) Теоретичний аспект понять «жіноча література» та «жіноча проза»	60
Титаренко Е.А. (Харків) Симптоматика метатекстуальности и пелевинский «Т» как метатекст	62
Зозуля О.В. (Черкаси) До термінологічної невизначеності термінів «пародія» та «гротеск» у постмодернізмі	66
Шевченко В.В. (Луганськ) Проблематика виокремлення «хімерної прози» у сучасному літературознавчому	68
Скибицька Ю.В. (Київ) Метамоделернізм як нова концепція розвитку літератури й суспільства у післяпостмодерну добу	71
Протасова Г.В. (Київ) Дослідження аксіології літературного тексту: до постановки питання	74
Коляно М.М. (Львів) Про створення термінологічного словника з проблем художнього часу, простору, ритму	76

Термінологічні питання генології

Оляндэр Л.К. (Луцьк) Смыслообразующая функция жанра пасторали в повести В. Астафьева "Пастух и пастушка": теоретический аспект	80
Удалов В.Л. (Луцьк) Роман, повість, оповідання, мініатюра: жанрові принципи	83
Назарець В.М. (Рівне) Адресована лірика як метажанр	87
Чик Д.Ч. (Бердянськ) Семіотичний підхід до жанрових систем: проблеми термінологічного означення	90
Ігнатів Н.Є. (Львів) Специфіка самовираження життя у «жанрі голосів»: від усного свідчення до всеохоплюючої картини дійсності	94
Анісімова Л.В. (Київ) Поняття «campus/academic/college/varsity novel» у сучасному англо-американському літературознавстві: проблеми розмежування та перекладу	97
Свиридюк Л.А. (Кременець) До питання щодо теоретичного осмислення поняття «сучасний молодіжний роман»	100

Хмель В.А. (Рівне) Фейкlor у контексті традиційних жанрів фольклору	104
Васильєва О.С. (Рівне) «Растаманська казка»: змістове наповнення терміну і жанрова специфіка	106

Термінологічні проблеми історико-літературного процесу

Тарнашинська Л.Б. (Київ) Українське шістдесятництво як проект: до питання термінологічної об'єктивності	110
Гон О.М. (Київ) «Пісні» Езри Паунда : модерний епос пост-епічної епохи	114
Калініченко М.М. (Рівне) Генеза терміну «Орієнталізм» у літературно-критичному дискурсі США XIX сторіччя	117
Белова С.А. (Рівне) “Новый реализм” в современной русской литературе: проблема терминологии	120
Бісовецька Л.А. (Рівне) Літературознавчі терміни в епістолярній спадщині Ольги Кобилянської	122
Синевич Б.М. (Рівне) Стиль як літературознавче поняття в координатах Маланюкової системи поглядів	126
Артеменко Л.В. (Рівне) Предметно-образна концептосфера «поетична творчість» у поетологічному дискурсі української поезії XX століття	128
Зайка О.В. (Черкаси) Термін «ідентичність героя» в умовах транскультурації	132

Проблеми драматургічної термінології

Вірченко Т.І. (Кривий Ріг) Літературознавча термінологія в авторських жанрових визначеннях сучасних українських драматургів	135
Козлов Р.А. (Кривий Ріг) Прийом «німе кіно» в аналізі драматургічного тексту	138
Литовська О.В. (Харків) Деякі проблеми термінологічного визначення комедії	141
Ліпісвіцький М.Л. (Житомир) Видові категорії драми в поетиках німецького бароко	144
Закалюжний Л.В. (Житомир) Опозиція “драма - театр” у концепції Г.-Т. Леманна	147
Васильєв Е.М. (Рівне) Метаперсонаж: попытка терминологического обоснования категории	150
Галицкая Е.Г. (Донецьк) Жанро-стилевые процессы в постмодернистской драматургии (на материале пьесы Т.Стоппарда «До-ре-ми-фа-оль-ля-си-Ты-свободы-попроси»)	154
Поліщук К.М. (Кіровоград) До проблем драматургічної термінології (драматургічність, когерентність, надія)	156
Бортнік Ж.І. (Луцьк) Проблеми драматургічної термінології: монодрама як культурно-історичний феномен	159

Літературознавча термінологія у колі інтермедіальності

Бербенець Л.С. (Київ) Термінологія інтермедіальних студій у літературознавстві	163
Нестерук С.М. (Рівне) Екфразис як інтертекстуальний коментар у повісті Варгаса Льйоси «Похвальне слово мачусі»	164
Колтакова Н.Г. (Варшава) Категорія “ніщо” в тексті літератури і культури (на матеріалі поезії Рафала Воячека “Чом немає танцівниці”)	166
Капелюх Д.П. (Рівне) Особливості жанру графічного роману (на прикладі твору Алана Мура та Дейва Гіббонса «Вартові»)	170
Глотов О.Л. (Острого) Соціально-комунікативний дискурс літературно-художнього процесу	172
Мазур О.Л. (Рівне) Творчі завдання з використанням ІКТ на уроках зарубіжної літератури (постери, титульні сторінки, буклети)	174

Термінологічні питання лінгвостилістики та лінгвопоетики

Воробйова Л.М. (Рівне) Образність як ознака художнього твору і стильова характеристика наукового мовлення	178
Сербина Т.Г. (Рівне) О понятии и термине «логозпистема»	180
Самборская И.Н. (Рівне) К вопросу об авторской пунктуации в художественном тексте	183
Вовчук Н.И. (Рівне) Неологизм и окказионализм: вопросы терминологии	186
Шевчук Т.Б. (Рівне) Частиномовна транспозиція як граматична категорія	187
Михальчук Н.О. (Рівне), Івашкевич Е.Е. (Київ) Відтворення розмовної лексики в перекладах роману Дж. Д. Селінджера «Над прірвою у житті»	190
Константинова О.В. (Рівне) Інтроспективний сегмент як компонент сучасної англійської психологічної прози	193
Аладько Д.О. (Рівне) Лінгвостилістичні особливості прози А. Крісті	196
Відомості про авторів	200

Наукове видання

Актуальні проблеми літературознавчої термінології

Науковий збірник

Відповідальний редактор *Васильєв Є.М.*

Технічний редактор *Парфенюк В.І.*

Комп'ютерна верстка *Парфенюк В.І.*

Підписано до друку 31.08.2015 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 21,85. Замовлення № 179/1. Наклад 300.

Видавець О. Зень

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія РВ № 26 від 6 квітня 2004 р.

вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022;

0362-24-45-09; 068-0250-674;

olegzen@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

А 437 **Актуальні проблеми літературознавчої термінології: Науковий збірник /**
Відп. ред. Є.М. Васильєв. – Рівне: О.Зень, 2015. – 202 с.

ISBN 978-617-601-129-3

Наукова збірка «Актуальні проблеми літературознавчої термінології» складена на основі доповідей учасників однойменної Всеукраїнської науково-практичної конференції, яка була проведена у Рівненському державному гуманітарному університеті в жовтні 2015 року. До пропонованого видання увійшли статті українських вчених, що їх присвячено різним аспектам вивчення термінології сучасного літературознавства (теоретичні аспекти літературознавчої термінології, термінологічні питання генології, термінологічні проблеми історико-літературного процесу, проблеми драматургічної термінології, літературознавча термінологія у колі інтермедіальності, термінологічні питання лінгвостилістики та лінгвопоетики).

УДК 82.09

ББК 83.0